

Staré modly nově natřené

Několik poznámek k 1. číslu p. Neumannova Nového kultu

Že nejhorší časy v nemoci minuly, poznal jsem podle toho, že přišli lidé a přinesli — noviny, tu zlou a bídnou věc, které jsem byl tak dlouho ušetřen.

Přišli a přinesli také první číslo nového týdeníku p. Neumannova a upozornili, jak již to umějí jen známí, na několik notickek a článkek p. *Mortua*, který začíná sice ohromně transcendentně, přímo ledově a hrobově transcendentně, ale končí docela pořouchle a chytrácky starou osvědčenou methodičkou, odkoukanou od nejčipernějších živých kramářů: *podezíráním a pomlouváním* a pak docela byzantinským *kategorisováním*, tak cechovním, uzoučkým a tyranským, že by se nad ním měla do ruda zardět první stránka, kde se čte tento pestře natřený plakát: „... učiniti z těchto lidí základ k volné veliké organizaci neodvislých duchů . . . kteří by stavěli v širých mezích velikého ethického programu, zbudovaného na základě *individuální svobody* . . .“

Pan Mortuus slovem pochovává mrtvé a činí to bez prošení, s velikou ochotou a trochu paušální horlivostí.

A tu, domnívám se, připletl se mu nedopatřením do rukou také někdo ještě živý a ten si dovoluje přihlásit se ještě o slovo, než ho zabeďní N. K. na věky do rakve svého opovržení.

Říci svoji myšlenku, celou svoji myšlenku v každé chvíli, jak ji právě plně cítim a myslím — to a jen to je mi literární charakter. *A ten jsem neporušil nikdy a nikde.*

Více nemůže nikdo dělat a není nic většího, než ta plná povolnost k přítomnosti.

Všechna t. zv. důslednost a programovost je *křivdění* té pravdě a tomu charakteru, mluvím-li dnes tak, že jsem tak mluvil před týdnem, měsícem, rokem — je to popance, fikce, modloslužba.

Taková „důslednost“ imponuje sice obyčejně tuze mládeži a všem ryze revolucionářským schematicům a byzantincům — ale mezi myslícími lidmi je dávno odbyta — těm je prostě *lenost* a *tupost*.

A hle, po takové „charakternosti“ a po takovém „revolucionářství“ touží *Nový kult*, a proto, že tato *vnější* uniforma je prolomena, spílá a zrádčuje o nic lépe a o nic hůře, než jak zrádcovali staří.

Nemá vnitřních kriterií a proto mu je musí nahradit — *papír a tisk*, jimiž člověk náhodou uveřejňuje své práce.

Proto ty docela *plebejské* (nemám nižšího slova než je to) pomluvy o zaprodanosti a tučných honorářích, jež se tu tolik vyrážejí a při nichž se sbíhají transcendentnímu Mortuovi chutí sliny v ústech; proto docela cechová a obchodní kategorie: revolucionář je jen ten, kdo tiskne na našem papíře a gratis! Jen ten, kdo pracuje naší frazeologií, bije do našich činelů, hokynáři v našem krámku.

Docela jako to dělali staří, dělá to teď Nový kult.

A ten prý je individualistický!

Lež — jen stará modla nově natřená.

Tak zvaní „mladí“ dívají se stále ještě na literární práci jako děti nebo divoši: jako oni mají v hudbě největší úctu k bubnům — a houslím a cellu nerozumějí.

Stále *hrubost* si matou se *silou* a v jemnosti nevidí sílu, vlastní sílu pronikavosti, diferenciacie, práce.

Stále jen dunící všeobecná programová slova, stále hrubé křiklavé barvy, nikde stopy po chápání odstínů, přechodů, polotónů.

Stále to divošské stadium bez diferenciacie.

A stále to hrubé, odporne znásilňování do regimentů a táborů, ta chlapecká hra na vojáky.

Mluví se o individualismu — ale jen mluví, tlachá, papouškuje: smyslu nikdo nechápe.

A stále láž popance, táž modla.

Dříve to byla *vlast*, *národ*, *historie* atd., dnes *internacionála*, *dělnictvo*, *socialismus* atd.

Jindy, aby se román líbil, musil býti rek členem několika vlasteneckých spolků, nebo aspoň novinářem a advokátem — dnes snad naopak: štvancem, chudákem, rebelem, nevím čím.

A nitro samo-své, vnitřní posvěcení, jedinečnost psychy a života?

Stále vyhnanecem, stále dušena a přikrývána kategorií, hromadou, schematem. Stará modla nově natřená.

Dělník patří do umění, ano, jistě — právě jako každý člověk. Umění patří člověku, a každý člověk patří umění. To byla má myšlenka, již jsem vyslovil před lety v dělnickém shromáždění, a tak ji držím dosud. Ale *všichni stejně* a všechna privilegovanost látky — ať napravo nebo nalevo — je absurdní.

Je absurdní předpisovat umělci, kam má jít hledat své látky, do kterých vrstev, do kterých společenských sfér.

Dříve ho strkali snad nahoru — teď dolů, ale v jádře je to stejná malost tendence a všednosti.

Stejně falešný je názor na umění jako *služebné* — co ono je zatím radostné, královské, vládnoucí, štědré, překypující.

Domnívat se, že jsou na světě jen bolesti chudáka, je blud — jsou jiné, ale proto ne méně ostré a zajímavé i boháče — a hlavně: nejsou jen bolesti, jsou radosti, mnoho radostí, mnoho krásy, mnoho síly!

A ty všechny mají *stejně* právo na umění, stejné právo, aby byly uměním formovány, posvěceny, prosvíceny.

Všecka třídni klasifikace vůbec je v umění absurdní.

Prolamovali jsme tu bariéru na jednom konci a zatím staví ji zase na druhém a zužují znovu, třeba jiným směrem a na jiné ploše, tu širokou, volnou, bezhraničnou, oblačenou říší umění.

Jen obráceno je to, ale v jádře stejný blud.

Stará modla, jen nově natřená.

Starý, nebezpečný a pohodlný blud ožívuje znovu: zase začíná se v umění hledět na *látku*, na *sujet* — a zase se nevidí metoda, forma, stil. Zase hrubý materialismus hrubého *co* — a zase je pošlapáno jedině rozhodné, volné, duchové, umělecké *jak*.

Ano, p. Mortuus má pravdu, když píše, že literární revoluce vyběhla naplno — má tak důkladnou a bolestnou pravdu, že nezná sám její dostřel!

To, za co jsme bojovali, *co bylo* i vybojováno, je zasypáno zase rumem malých cílů, malých názorů, stranické tendence.

Taková popularisace — je jen vulgarisace.

Jen tak si mohu vysvětlit, že v Novém kultě, kde se píše, že nemáme vůbec umělecké novely, románu a dramatu (viz str. 11., 1. sloupec), doporučuje se se slavnou a velikou pompou docela prostřední a průměrná čerta „Ze vsi odvedli“, která není o nic horší a lepší než jiné skizzy a povídečky uveřejňované — v odpoledních Národních listech!

Doslova a do písmene!

Nebylo by to možné, kdyby nerozhodovaly momenty docela vnější, sociálně tendenční a propagační.

To je strašně smutné. A neliší se to ničím od metody starých našich odpůrců. V ničem: *princip je lůž*.

Stará modla, jen nově natřená.

Na konec slovíčko o těch „dobrých“ platech a literární nezištnosti.

Já neodpouštěl honorář nikdy v životě — ani dissidentům a revolucionářům, ani t. zv. oficiálnímu tisku. A to proto, že jsem si své *práce vážil* a že jsem soudil, že je hodna, alespoň jako dělníkova, mzdy. To je, tuším, *docela sociálně* myšleno — daleko sociálněji, než sentimentálně obětovně natřené chlubičství a populární nimbus, který na sebe mezi řádky lepí N. kult.

Mně je totiž jedna věc ještě odpornější než honba za penězi: a to je *honba za popularitou*. Ležet v prachu před beztvárnou a nejistou vůlí beztvaré hromady, lichotit jí a získávat si potlesk nemyslicích a neznajících laciným siláctvím a laciným hrubstvím — to je mi ještě horší a nižší, než sloužit určité a známé vůli jedince, Čerta nebo Ďábla.

A zase: stará modla — jen nově natřená.